

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ РИНКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ FEATURES OF AGRICULTURAL PRODUCTS MARKET DEVELOPMENT

УДК 339.1

DOI: <https://doi.org/10.32843/infrastruct47-35>**Воронкова Т.Є.**

к.е.н., доцент, професор кафедри економіки та сфери обслуговування Київський національний університет технології та дизайну

Басова М.К.магістр
Київський національний університет технології та дизайну**Voronkova Taisiia**Kyiv National University
of Technologies and Design**Basova Mariia**Kyiv National University
of Technologies and Design

У валовому внутрішньому продукті та валовому національному доході України сільське господарство займає друге місце після промисловості. Збільшення обсягів виробництва продукції сільського господарства є не лише необхідною умовою підвищення життєвого рівня народу, а й запорукою успішного розвитку інших галузей економіки. В статті розглянуто підходи до трактування категорії «ринку сільськогосподарської продукції»; обґрунтовано класифікацію суб'єктів ринку сільськогосподарської продукції залежно від їх економічного інтересу та специфіки проведених операцій; розглянуто функції розвитку ринку сільськогосподарської продукції. В процесі дослідження з'ясовано, що наразі в Україні ринок сільськогосподарської продукції діє в умовах слабкорозвинутої ринкової інфраструктури, неефективних заходів державного регулювання розвитку агропромислового комплексу, низького матеріально-технічного та інформаційного забезпечення. Всі зазначені фактори зумовлюють особливості функціонування ринку сільськогосподарської продукції.

Ключові слова: ринок сільськогосподарської продукції, особливості розвитку, суб'єкти ринку сільськогосподарської продукції, функції розвитку ринку сільськогосподарської продукції.

В валовом внутреннем продукте и валовом национальном доходе Украины сельское

хозяйство занимает второе место после промышленности. Увеличение объемов производства продукции сельского хозяйства является не только необходимым условием повышения жизненного уровня народа, но и залогом успешного развития других отраслей экономики. В статье рассмотрены подходы к трактовке категории «рынок сельскохозяйственной продукции»; обосновано классификацию субъектов рынка сельскохозяйственной продукции в зависимости от их экономического интереса и специфики проводимых операций; рассмотрены функции развития рынка сельскохозяйственной продукции. В процессе исследования установлено, что в настоящее время в Украине рынок сельскохозяйственной продукции действует в условиях слабразвитой рыночной инфраструктуры, неэффективных мер государственного регулирования развития агропромышленного комплекса, низкого материально-технического и информационного обеспечения. Все указанные факторы обуславливают особенности функционирования рынка сельскохозяйственной продукции.

Ключевые слова: рынок сельскохозяйственной продукции, особенности развития, субъекты рынка сельскохозяйственной продукции, функции развития рынка сельскохозяйственной продукции.

The structure of the Ukrainian market as a whole classifies a number of its individual types, an important component of which is the market of agricultural products. Currently, the market of agricultural products in Ukraine operates in an underdeveloped market infrastructure, ineffective measures of state regulation of the development of the agro-industrial complex, low logistics and information support. All these factors determine the peculiarities of the functioning of the market of agricultural products. It is determined that the functioning of the market of agricultural products is associated with the presence of economic relations in the process of selling products by agricultural producers. In the gross domestic product and gross national income of Ukraine, agriculture ranks second after industry. Increasing agricultural production is not only a necessary condition for improving the living standards of the people, but also a guarantee of successful development of other sectors of the economy. Therefore, strengthening Ukraine's position in world agricultural markets today is an important task of Ukraine's state economic policy. The article considers approaches to the interpretation of the category "agricultural market", which is considered as a system of economic relations, formed by and on the basis of various institutions that provide and regulate the production of agricultural sector and organize the movement of goods to consumers in exchange. The classification of subjects of the market of agricultural products depending on their economic interest and specificity of the carried-out operations is substantiated, in particular subjects of production of agricultural products are allocated; subjects of sale of agricultural products; subjects of purchase of agricultural products; subjects of ensuring the functioning of the market of agricultural products. It is determined that the process of functioning and development of the market of agricultural products is based on the implementation of certain functions, namely: social, stimulating, selective, market price detection, coordination and management. The study revealed that currently the market of agricultural products in Ukraine operates in an underdeveloped market infrastructure, ineffective measures of state regulation of agro-industrial complex, low logistics and information support. All these factors determine the peculiarities of the functioning of the market of agricultural products.

Key words: market of agricultural products, features of development, subjects of the market of agricultural products, functions of development of the market of agricultural products.

Постановка завдання. Сільське господарство України відіграє важливу роль у розвитку національної економіки. Поступово за роки незалежності воно перетворилося із збиткової інвестиційно непривабливої та кредитнеспроможної галузі на лідера вітчизняного бізнесу. Останні роки свідчать про те, що розвиток ринку сільськогосподарської продукції демонструє свою роль і на міжнародних товарних ринках, що забезпечує нашу державу притоком валютних коштів, зміцнює її політико-економічні позиції у глобалізованому світовому просторі, слугує підґрунтям для створення робочих місць, зростання доходів населення,

бізнесу й держави та сприяє загальному економічному піднесенню країни. Тому посилення українських позицій на світових сільськогосподарських ринках на сьогодні виступає важливим завданням державної економічної політики України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню особливостей конкуренції та конкурентних переваг у сільському господарстві присвячені праці: В.І. Аранчій, А.Г. Бидик, Л.А. Євчук, О.Є. Єрмакова, М.Й. Маліка, О.М. Ніколюк, І.І. Червена, О.О. Школьного, О.Г. Шпикуляка, В.М. Яценко та ін. Проблемні аспекти і перспективи розвитку вітчизняних сільськогосподарських

підприємств, особливості функціонування вітчизняного ринку сільськогосподарської продукції розглянуто у наукових працях: В.Г. Андрійчука, М.О. Гофмана, В.К. Збарського, В.Ф. Іванюти, Ю.С. Коваленко, О.В. Кривончак, Т.М. Лозинської, П.Т. Саблука, Г.В. Черевко, О.В. Шобаніної, В.С. Шобаніна та ін. Характеристику зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарських підприємств наведено в наукових працях: О.О. Голосова, І.В. Гончаренко, Л.А. Зубченко, С.М. Кваші, А.В. Ключник, Л.В. Назарової, К.В. Наконечної, В.С. Ніценко, О.Є. Новікова, Р.Ш. Садридзінова, О.М. Яценко та інших.

Зважаючи на чисельні дослідження, на сьогодні актуальним питанням залишається аналіз особливостей розвитку ринку сільськогосподарської продукції в контексті перспективи посилення позицій України на світових ринках сільськогосподарських продуктів.

Постановка завдання. Завдання дослідження полягають у комплексному вивченні особливостей та тенденцій розвитку вітчизняного ринку сільськогосподарської продукції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасна економічна система є сукупністю значної кількості взаємодіючих ринків. Причому ринки можна класифікувати за об'єктами обміну, з територіальної точки зору, залежно від умов діяльності ринкових відносин, відповідності чинному законодавству тощо. Кожен наведений вид ринку має свою інфраструктуру та притаманний лише йому набір інструментів, які забезпечують життєдіяльність конкретного ринку. Окремі види ринку не існують самі по собі. Всі вони пов'язані між собою та утворюють розгалужену ринкову систему. Вона діє не тільки в межах тієї чи іншої країни, але й глобально, охоплюючи своїм впливом значну частину світового господарства [1].

Сільськогосподарський ринок є різновидом ринку за об'єктом обміну, а саме частиною ринку товарів народного споживання. Про це свідчить трактування цього поняття Ю.С. Коваленком, згідно з яким сільськогосподарський ринок – це частина національного аграрного ринку, на якому предметом купівлі-продажу є сільськогосподарська продукція та продовольство [2].

Ринок сільськогосподарської продукції являє собою систему економічних відносин, сформовану за рахунок та на основі різних інституцій, що забезпечують та регулюють виробництво продукції аграрного сектора економіки та організовують рух товару до споживачів у сфері обміну [3, с. 5].

На ринку сільськогосподарської продукції діє значна кількість суб'єктів, які можна розділити по групах залежно від їх економічного інтересу та специфіки проведених операцій (рис. 1).

До суб'єктів виробництва сільськогосподарської продукції доцільно включити не тільки сільськогосподарських товаровиробників, але й транснаціональні корпорації. Сільськогосподарськими товаровиробниками можуть бути суб'єкти господарської діяльності, у яких виручка від реалізації сільськогосподарської продукції складає більше 50% валового доходу підприємства, а отже до цієї підгрупи відносяться фермерські господарства, сільськогосподарські підприємства та агрохолдинги.

Суб'єкти продажу сільськогосподарської продукції на ринку сільськогосподарської продукції представлені агротрейдерами, сільськогосподарськими товаровиробниками, транснаціональними корпораціями, державними комерційними структурами, міжнародними товарними біржами. Умовно ці суб'єкти можна розподілити на тих, хто реалізує власно вироблену сільськогосподарську продукцію, та на посередників. Особливістю

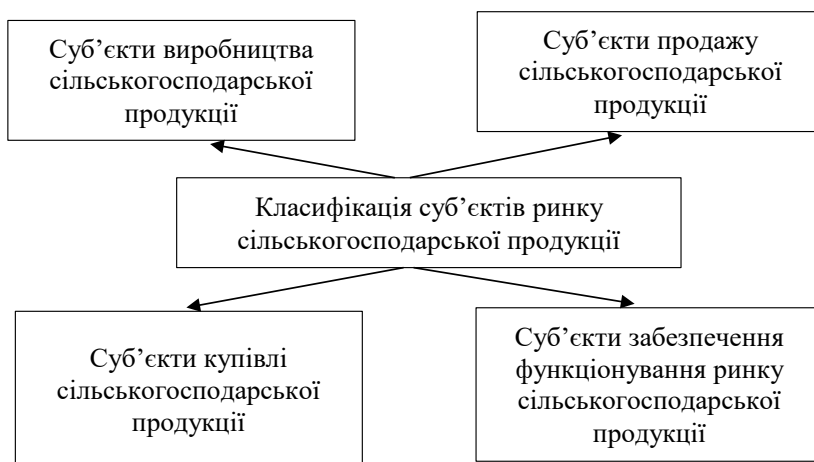

Рис. 1. Класифікація суб'єктів ринку сільськогосподарської продукції залежно від їх економічного інтересу та специфіки проведених операцій

Джерело: побудовано авторами

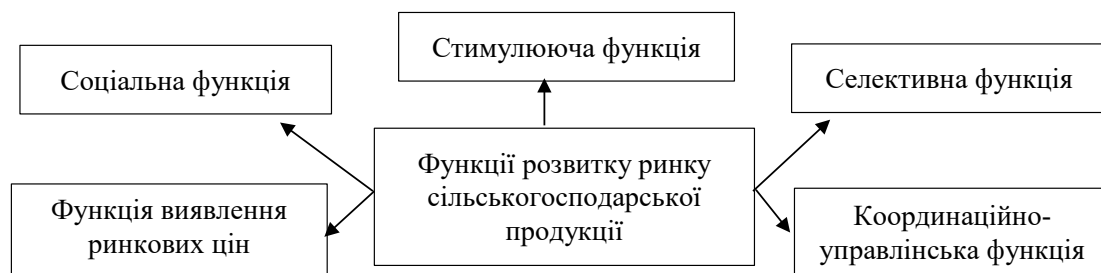

Рис. 2. Функції розвитку ринку сільськогосподарської продукції

Джерело: побудовано авторами на основі [4, с. 14]

функціонування ринку сільськогосподарської продукції є переважання обсягів поставок посередників над обсягами поставок сільськогосподарських товаровиробників. Так, в досліджуваній групі лише сільськогосподарські товаровиробники та транснаціональні корпорації можуть реалізувати продукцію власного виробництва, інші перепродують куплений у виробників товар.

До суб'єктів купівлі сільськогосподарської продукції на ринку доцільно віднести сільськогосподарських товаровиробників, промислові підприємства, транснаціональні корпорації та державні структури.

Таким чином, суб'єкти купівлі сільськогосподарської продукції на світовому ринку здійснюють закупівлю даної продукції для власного споживання, для переробки, для формування державних резервних продовольчих фондів, для перепродажу.

Суб'єкти забезпечення функціонування ринку сільськогосподарської продукції фактично формують його інфраструктуру. Так, до цієї групи суб'єктів доцільно віднести суб'єктів забезпечення виробництва сільськогосподарської продукції, суб'єктів фінансово-кредитного забезпечення, суб'єктів регулюючого забезпечення, суб'єктів інформаційного забезпечення, суб'єктів транспортування сільськогосподарської продукції та суб'єктів її зберігання.

На сьогоднішній день успішне функціонування ринку сільськогосподарської продукції тісно взаємопов'язане із наступними суб'єктами: фінансово-кредитними установами, науководослідними центрами, регулюючими інституціями, дорадчими службами, консультаційними фірмами, представниками ЗМІ, ресурсом інтернет (офіційний web-сервер Міністерства аграрної політики та продовольства, Державного комітету статистики і ін.), тощо.

Процес функціонування та розвитку ринку сільськогосподарської продукції базується на реалізації певних функцій (рис. 2).

Найважливішою є результативна соціальна функція ринку сільськогосподарської продукції у зв'язку з тим, що аграрний ринок повинен

забезпечити гарантії продовольчої безпеки держави, а населення – продуктами харчування і продовольчими товарами сільськогосподарського походження належної якості та необхідної кількості.

Функція виявлення ринкових цін передбачає генерацію і підтримку врівноважених ринкових цін як результату взаємодії операторів продуктивних ринків.

Стимулююча функція полягає у мотивації працівників щодо повного задоволення потреб споживачів у якісних товарах.

Селективна функція ґрунтується на відборі найбільш перспективних операторів аграрного ринку з боку пропозиції.

Координаційно-управлінській функції притаманні координація та управління обсягами виробництва та збуту, гармонізація міжгалузевих відносин.

Вітчизняний ринок сільськогосподарської продукції є недосконалим, що пояснюється неврегульованістю взаємодії його формальних та неформальних складових частин, які призводять до нестійкого та неефективного його розвитку.

Висновки з проведеного дослідження.

У загальній структурі національної економіки України ринок сільськогосподарської продукції займає особливе місце та є вагомим показником оцінки рівня ефективності функціонування аграрного сектора загалом. Суть категорії ринок сільськогосподарської продукції полягає у розумінні її як ефективного механізму задоволення потреб товаровиробників та запитів споживачів, особливістю якого є регуляторна функція у контексті збалансування процесів виробництва та реалізації конкурентоспроможних товарів аграрного сектора з метою забезпечення продовольчої безпеки країни та формування експортного потенціалу держави.

Наразі в Україні ринок сільськогосподарської продукції діє в умовах слаборозвинутої ринкової інфраструктури, неефективних заходів державного регулювання розвитку агропромислового комплексу, низького матеріально-технічного та інформаційного забезпечення. Всі зазначені фактори зумовлюють особливості функціонування ринку сільськогосподарської продукції.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Федосєєва Г.С. Світовий ринок сільсько-господарської продукції: теоретичний та практичний аспекти розвитку. *Світова економіка та міжнародні відносини. Інтелект XXI*. 2017. № 1. URL: http://www.intellect21.nuft.org.ua/journal/2017/2017_1/3.pdf
2. Коваленко Ю.С. Аграрний ринок України: організація та управління / Ю.С. Коваленко. К. : ІАЕ УААН, 1998. 108 с.
3. Політична економія. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. В.О. Рибалкіна, В.Г. Бодрова. Київ : Академвидав, 2004. 627 с.
4. Гордієнко М.І. та ін. Сільське господарство України: аналіз сучасного стану та перспективи розвитку. 2014. 254 с.
5. UkrAgroConsult. 2017–2022: Развитие стратегий аграрного бизнеса Украины. *Инвестиционный климат. Факторный анализ. UkrAgroConsult*. 2017. URL: <http://www.ukragroconsult.com/data/research/2017-2022-razvitie-strategiiagrarnogo-biznesa-ukrainy-investicionnyi-klimat-faktorny-analiz/>
6. Скрипник А.В. Вплив варіативності окремих факторів на аграрне виробництво. *Проблеми економіки*. 2014. № 4. С. 161–169.

REFERENCES:

1. Fedosieieva H.S. (2017) Svitovij rynek sil's'kohospodars'koi produktsii: teoretichnyj ta praktychnyj aspekty rozvytku. *Svitova ekonomika ta mizhnarodni vidnosyny. Intellect XXI*. № 1. URL: http://www.intellect21.nuft.org.ua/journal/2017/2017_1/3.pdf
2. Kovalenko Yu.S. (1998) Ahrarnyj rynek Ukrainy: orhanizatsiia ta upravlinnia / Yu.S. Kovalenko. Kiyv : IAE UAAN, 108 s. (in Ukrainian)
3. Politychna ekonomiiia (2004) Navchal'nyj posibnyk dlia studentiv vyschykh navchal'nykh zakladiv / Za red. V.O. Rybalkina, V.H. Bodrova. Kiyv: Akademvydav. (in Ukrainian)
4. Hordiienko M.I. ta in. (2014) Sil's'ke hospodarstvo Ukrainy: analiz suchasnoho stanu ta perspektyvy rozvytku. 254 s. (in Ukrainian)
5. UkrAgroConsult. 2017–2022: Razvytye stratehij ahrarnoho byznesa Ukrainy. *Ynvestytsyonnyj klymat (2017). Faktornyj analiz. UkrAgroConsult*. URL: <http://www.ukragroconsult.com/data/research/2017-2022-razvitie-strategiiagrarnogo-biznesa-ukrainy-investicionnyi-klimat-faktorny-analiz/>
6. Skrypnyk A.V. (2014) Vplyv variatyvnosti okremykh faktoriv na ahrarne vyrobnytstvo. *Problemy ekonomiky*, no. 4, pp. 161–169. (in Ukrainian)